

בעל העקידה

מתורתו של רבינו רבי יצחק עדאמה זיע"א

מחבר ספר "עקידת יצחק"

גיליון ב' – פרשת נח תשפ"ו

מהדורת א"ל

ביאור ענין אות הקשת

כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחרם וקיץ וקיץ ויום ולילה לא ישבתו (כב), שכללות הבריאה תישאר, ולא יצטרך לשנות את סדר הבריאה.

ומה שאמר 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו' יש לפרש בשתי דרכים: א. שחזר על דור המבול, שהסיבה שהם הגיעו למצב שכל הדור חטא, היה מפני שהיה זה ב'נעוריו' של העולם, שכולם היו בני האדם הראשון שנמשך אחר יצרו הרע, אבל מכאן ואילך שהתחדש בהם טבע חדש, על ידי שראו את עונש דור המבול, ועל ידי שהם יהיו צאצאים של שלשת בני נח שתכונותיהם שונות, לא יגיעו לאפשרות שכולם יתחייבו בעונש. ב. שמכאן ואילך ה'רע' היחידי שיהיה בכללות הדור הוא רק חסרון השלימות שבו, כמו הנער עד שמגיע לגיל שעומד על דעתו, אבל לאחר מכן ילך אחר שכלו ולא יבא לידי חטא, בשונה ממה שהיה בדור המבול שהיה 'יצר מחשבות לבו רק רע כל היום'.

על פי זה יתבאר גם ענין אות הקשת בענן, שמאחר והשתנה טבעם על ידי שראו את חומרת עונש דור המבול, וגם שמכאן ואילך הם יהיו שלשה אבות של כלל האדם, ולא יתכן שכל הכלל כולו יוסיפו לחטוא, נמצא שגם מדת הדין נותנת שלא יענש הכלל כולו בעונש כללי, ועל זה הביא דוגמא לדבר מענין הקשת. שאין הקשת נראית בעולם אלא כשחלק מהעולם מעונן, ובחלק אחר ממנו זורחת השמש, שהשתקפות קרני השמש על האויר הלח גורם ליצירת גווני הקשת על פני הארץ, והרי זה בדוגמת הענין שיהיה מכאן והלאה, שכיון שקנו המוסר וההכנעה לא יהיה צורך בעונשים הכוללים, ויתכן שגם חלקים ממנו לא יחטאו ולא יענשו, אבל גם אם יחטאו, לא יהיה זה אלא חלקם, בדומה לקדרות העננים בעת הקשת, שאינם אלא במקום חלקי, אבל כלל העולם לא יחטא ולא יענש.

ואחר שראה ה' שאכן נשתנה טבעם ושוב לא יתכן שכל הכלל יחטאו, אמר זאת לנח ובניו, ולהם הביא את אות הקשת לסמל ודוגמא לענין זה, שמכאן ואילך אף אם יחטאו לא יהיה זה הכלל כולו, וממילא לא יבא עונש על הכלל כולו.

עקידת יצחק שער יד

ד. מהו המכוון בברית הקשת, והלא לכאורה מראה הקשת הוא ענין טבעי, הנוצר מניצוץ השמש באויר הלח, וכפי שנאמר (יחזקאל א כח) 'כִּמְרָאָה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינֵי בְּיוֹם הַגִּשְׁם', ואם כן מהו האות בראיית הקשת.

ה. מדוע בתחילה אמר ה' רק אל ליבו, שלא יוסיף לקלל את האדמה, ולאחר מכן אמר ה' את ברית הקשת לנח ולבניו, ומדוע מתחילה לא אמר זאת גם לנח ולבניו.

נראה לבאר, שלאחר המבול אכן נשתנה הדור שנשאר שהם נח ובניו מהדור שקדם למבול בשני ענינים, שמכאן ואילך ברור הוא שלא יתכן שיחזרו שוב למצב שהיה בדור המבול. א. הענין הראשון הוא מה שהם ראו את העונש הגדול והנורא שקיבלו דור המבול, ובזה הוקבעה יראה והכנעה ורתעה טבעית בהם ובתולדותיהם לדורי דורות, בידיעה שכל איש ההולך בשרירות לבו ישמידו ה' מפניו. ב. הענין השני הוא, שעד עתה היו כולם בני אדם הראשון, שחטא בחטא עץ הדעת, והיתה אפשרות שכולם ילכו אחר יצרם הרע, מה שאין כן מכאן ואילך שהדורות הבאים יהיו מבניהם של שלשת בני נח, שם חם ויפת, שכל אחד יש לו תכונות אחרות מחבירו, והם כנגד שלשת החלוקות שיש לפני האדם בבואו לבחור משהו, הטוב, הערב והמועיל, 'שם' הוא הבוחר ב'טוב', המושלם בענינים השכליים, 'חם' הוא הבוחר ב'ערב' הנמשך לגמרי אחר התאוות החומריות, ו'יפת' הוא הבוחר ב'מועיל', שמשלב את עניני הרוח עם עניני הגשם. ועל ידי זה שכל הדורות הבאים יצאו משלשת אלו, שכל אחד שונה מחבירו, לא יתכן שכל הדור ימשך אחר החטא.

צירוף שני הענינים הללו, הוא ה'ריח ניחוח' שעלה לפני ה', ולזה אמר בליבו 'לא אוסיף לקלל עוד את האדמה', כלומר, שלא תהא אפשרות שכל הדור יחטא, ויצטרכו להמחות מעל פני האדמה, אכן אם יהיה חלק מהדור שיחטא, ודאי יקבל את עונשו המגיע לו, כפי שאירע לאנשי סדום ועמורה, אבל כאן הגיעה הבריאה לענין של שלימות בזה שלא יתכן שכולם יחטאו וזה יכריח להעניש את כולם, וכיון שזו היא שלימות מסוימת בבריאה, לכך נאמר שאמר זאת אל ליבו, והוסיף לומר 'עוד

וירח ה' את ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אסף עוד להכות את כל חי פֶּאֶשֶׁר עָשִׂיתִי וגו'. והקמתי את בריתי אתכם ולא יפרת כל בֶּשֶׂר עוד ממִי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ. ויאמר אֱלֹהִים זאת אות הברית אשר אני נתן ביני וביניכם ובין כל נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עֹלָם. את קִשְׁתִּי נִתְּתִי בְּעָנָן וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי ובין הָאָרֶץ. וְהָיָה בְּעָנָנִי עָנָן עַל הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן וגו' (בראשית ח, כא ט, יא-יד)

לאחר שהביא ה' מבול לעולם, ומחה את כל היקום שהיה על פני האדמה, ונשארו רק נח ובניו, והחיות והבהמות ושאר בעלי החיים שהיו עמו בתיבה, יצא נח מהתיבה ובנה מזבח והקריב עליו קרבנות, נאמר בפסוק שה' הריח את ריח ניחוח הקרבנות, ואמר אל לבו שלא יוסיף להביא שוב מבול לעולם, ופירש הטעם מפני שיצר לב האדם רע מנעוריו, ולאחר מכן הוסיף ה' ואמר לנח ובניו לקבוע את הקשת לאות ברית על כך שלא יביא עוד מבול לעולם. ויש לשאול ולהעיר כמה שאלות והערות בענין זה:

א. מה התחדש כעת לאחר המבול, שה' אמר שלא יביא שוב מבול לעולם, הלא עונש המבול הגיע לרוב רשעת אנשי העולם, ואם ישובו על רשע זה מדוע לא יביא עליהם שוב מבול, והלא כל האומר הקב"ה ותרן הוא יוותרו מעיו (ב"ק נ.), ואם מידת חסידותו של ה' היא העומדת להם שלא יביא שוב מבול, מדוע לא הועילה מידה זו לדור המבול.

ב. במה שנאמר 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו', יש להבין שאם הכוונה בזה לתת טעם שלא יביא עליהם שוב מבול, וכי רק כעת לאחר המבול ויציאם נח ובניו מהתיבה והקרבת הקרבנות התחדש ענין זה, וקודם לכן לא היה לב האדם רע מנעוריו.

ג. מדוע זכו לברית הקשת שלא יהיה עוד מבול, ואם היה זה מחמת זכויותיו של נח, מדוע לא עמדו לו זכויות אלו להציל את דורו, ומדוע לא מצינו שהחזיקו לו טובה על כך שבזכותו לא יהיה עוד מבול.